

HALK FİLOZOFU

İmdat Avşar

- Şehrin kenarına, kadim surların hemen dibine, köyden getirilip iğreti dikişlerle tutturulmuş; bir ipini çeksen kırk yamalığı dökülecekmiş gibi duran bu mekânın girişinde, boyaları dökülüp bazı harfler silindiği için zar zor okunan bir tabela var: Âşıklar Kahvesi... Tabelanın iki yanından ortaya doğru çaprazlama uzatılmış iki de saz resmedilmiş. Ama ne hikmetse sazların koluna kıvrım kıvrım dolanmış, çatal dillerini ileriye uzatarak birbirine tıslayan iki de yılan boy gösteriyor... Âşıklar ile yılanlar arasındaki ilişkiyi henüz çözmüş değilim. Âşıkların sivri dilli olduğunu mu, sözün zehirli bir yılanla dönüşeceğini mi ima ediyor, bilmiyorum...

Şehrin saz ehli, söz ehli sabah akşam burada. Salkım söğüdün dalları narin, asma çardağının gölgesi serin, çay ucuz, su bedava meydan da geniş olduğundan şehrin divaneleri bile akşama kadar sokaklarda dolaşp burada karar kılıyorlar. Edebiyat, sanat, iktisat, siyaset, ilahiyat, tasavvuf, tarikat... Hangi mevzuyu istersen bir erbabı bulunur, meseleyi gökten tutup yere indiriyorlar, dibine kadar müzakere ediyorlar. Saz çalan, türkü söyleyen, şiir koşan, roman yazan, asma altında edebiyat! *Füsusu'l-Hikem* okuyucuları, *Mesnevi* şerh edicileri, ne arasan bulunur derde devadan gayrı! Her bir ilmin piri, her makamın ustası, her hünerin ulusu, her siyasi görüşün önderi burada. Meslek çoktan ölmüş olsa da kalaycı Çingene Bahri bile bir Ahi dervişi muamelesi görüyor. Yarım Evliya, Kırık Hafız, Çeyrek Başbuğ, Partizan Ahmet, Deli Kıyas, Kalaycı Bahri ve Halk Filozofu...

Bunlardan hangisi erken gelip bir masaya kurulsu, sığırcık sürüsü gibi başına üşüşüyoruz. Yarım Evliya kadrini bilmeyen karısından şikâyet ediyor her zaman:

“Ulan, keramet göstermesek de cemaat bizi yarı buçuk evliya zannediyor. Aha bu meclis ağzımın içine bakıyor ama evdeki kariya sözüm

geçmiyor. Akşama kadar “ahiret hesabına yaz.” diyerek esnaftan dilenip deliriyorum, fileyi doldurup bin bir ümitle, yedi yıldızlı saraya varır gibi varıyorum eve... Ey erenler, bir bilseniz gönül neler istiyor!

“Yine mi güreş tutmuyor yenge!”

“Eeee, Yusuf Emmi? Vardın eve?”

“Avrat değil Azrail’in at güdeni mübarek! Sabahleyin viran handan çıkar gibi çıkıp geliyorum kahveye!”

Kırık Hafız “Üzüm” risalesi yazıyor şimdilerde. Şarabın “helal” olduğuna inandıramadı kimseyi ama menzile hayli yaklaştı. En azından hiç itiraz etmeden, merakla dinleyen müridanı var. Tayfasını başına yığıp:

“Erenler” diyor: “Bu zıkkım kötü bir şey olsaydı, medeniyet bunu iki bin yıldır muhafaza buyurmazdı!”

Sonra bir vaaza başlıyor ki sanırsın Hasan Sabbah fedaisi ya da Hurufi şeyhi! Kevser ırmağının akışını, hurilerin bakışını, cennet köşklerinin nakışını, İrem bağındaki perilerin sekişini öyle anlatıyor ki duyan da oradan az önce, elinde şarap testisiyle geldiğini zanneder. Nesimî’den iki beyit, Hayyam’dan bir rubai... Eski alfabeyle diziıyor harfleri yan yana, vuruyor ebce hesabına:

“Kırk ekle, otuz çıkar, böl on beşe! Kaç çıktı?”

Âşık Meydani dayanamıyor:

“Hafız, gönlün şarap çekiyorsa git doyuncaya kadar iç” diyor. Sana hesap soran mı var? Helal mi haram mı neyine gerek? Senin delile, sübuta ne ihtiyacın var? Bari gençleri zehirleme! Sus!

“Susmazsam ne olur Meydani Baba! Şeriatın kalesinden taş mı düşer?”

Kırık Hafız gençlere hayli hesap kitap yaptırdıktan sonra istediği rakama ulaşmak için bir beyit daha okuyup oradaki harflerin toplam değerini bir eksiltip dört artırarak cemediyor sonra kâinatın şifresini bulmuş gibi:

“Gördünüz mü?” diyor. “Bin yüz on bir! Her defasında buluyor bu rakamı, neye işaret ise? Sonra da fıkıh uleması gibi basıyor fetvayı:

“İntihası dostlar, ehline helaldir, naehle haram!”

Çeyrek Başbuğ kundura çivisi gibi mübarek, vur başına çekici, boyunca top-rağa geçer, bir daha göremezsin. Ama kurt yüreği yemiş zalimin oğlu! Boş gezmez hiç, dövdüğü kılınun yarısı da tabanca! Elini beline attı mı bir orduya meydan okur! “Allah boyundan kesip bıyığına vermiş!” diyorlar. Çenesinden aşağıya doğru manda boynuzu gibi sarkıtığı hilal bıyıkları boyundan bir karış kısa. Her sabah Erciyes’in yamaçlarındaki yıkık dökük viraneden değil de Tanrı Dağı’ndan inmiş gibi geliyor bu söğüdün altına, etrafına toplanan gençlerin kaburgasına kaburgasına döşüyor:

“Emri tekrar edecek gök, dağ, deniz,
Bozkurtlar uluyacak bütün Anadolu’dan...”

Gençler hep bir ağızdan son mısrayı tekrarlıyor:

“Biz de sizdeniz! Biz de sizdeniz!”

Partizan Ahmet de Çin’den girip Küba’dan çıkıyor her gün.

“Kapitalizme beyaz bayrak kaldıran Gorbaçov’un alnındaki leke, sosyalizme ihanetin lekesidir.” diyor.

Partizan, emek sermaye çelişkisini gençlere bir izah edebilse, şehrin mütegalibe burjuvazisini yerle yeksan edip işçi sınıfının evrensel devrimini buradan, bu asma çardağının altından, bu söğüdün gölgesinden başlatacak:

“Sömürü düzeni yıkılmadıkça dünyaya barış gelmeyecek. Vahşi kapitalizm köleliği meşrulaştırdı! Gönüllü, maaşlı kölelik düzeni bu! Asgari ücret köleliğinin yeniden inşasıdır! Öküz gibi çifte koşuyorlar bizi!”

Deli Kıyas’ın yaralı yerine dokunuyor, öküzler konusunda oldukça hassastır Kıyas Abi:

“Küçümseme hayvanı, sen ne bilirsin öküzün kıymetini!” diyor. “Ben çocuktum, babamın bir öküzü vardı, dokuz nefer bu öküzün gözüne bakıyorduk. Bir gün öküzümüz hastalandı! Gece vakti, babam da çıra ile hayvanın başında... Ağlayarak Allah’a yalvarıyor. Girdim öküzün içine, öküzün gözünden baktım babama! Göz göze geldik. “Sarı öküzüm”, dedi. “Sen ölme de Kıyas ölsün! Ya! İşte böyle, öküz deyip geçmeyeceksin!”

Halk Filozofu’nun kahveye gelişi her zaman ihtişamlı oluyor. Öyle heybetli ki Çeyrek Başbuğ ile yan yana gelseler, onun kafası Filozof’un diz kapağından yukarı çıkmıyor. “Şehrin Güzide Mekânları” diye haber yapan gazeteciler geldi geçen gün. Birlikte fotoğraf çektirdiler, yerel gazetenin fotoğrafçısı ikisinin başını aynı karede göstermek için yere yatıp göğe bakarak bastı düğmeye! Gazeteye baktım ertesi gün, Çeyrek Başbuğ’un iri kafasının arka taraflarında, hayli uzaklarda, bulutlardan biraz beride Filozof’un yarım başı görünüyordu.

Her zaman destursuz gelen Filozof, söğüdün altına karargâh kurmadan önce garsondan haber alıyor birkaç gündür:

“Yeğenim, Kureş’in uluları burada mı?”

Kalaycı Bahri’nin dediğine göre *Füsusul-Hikem* okuyanlar, bu sözleri de duysalar, katline ferman verirler Filozof’un. Son günlerde Ömer Ağa’ya ateş püskürüyorlar. İşin astar yüzünü Kalaycı Bahri biliyor:

“Ömer Ağa, ‘Geçen gece kulağıma gaipten bir nida geldi.’ dedi. ‘Getiren Azrail’di! Ben de bastım kahkahayı, birden boş bulunup ‘Vahiy olmasın Ömer Ağa!’ dedim. Ömer Ağa da: ‘Vahiy diyeceğim de dilim varmıyor.’ dedi, ipler orada

koptu... Filozof'a 'zındık' deyip yürüdüler üstüne. Çeyrek Başbuğ sandalyeye tırmanıp masanın üstüne çıkarak kendini göstermese, tatsızlık olacaktı vallahi!"

Kaç gündür bütün kahve ahalisi Ömer Ağa'yı bekliyoruz, olup biteni dibine kadar öğreneceğiz. Gençler Halk Filozofu'nu görünce kahvenin önü pazar yerine dönüyor.

"Kureyş'in uluları gitti Filozof'um!"

"Halkın filozofu, halkı yetim koyar mı?"

"Gel hele, Ömer Ağa, nerede kaldın?"

"Ömer Ağa, sana vahiy gelmiş diyorlar!"

"Filozof'um, Azrail ne sordu?"

"O mübarek öyle deyince sen ne dedin?"

"Sen öyle deyince o mübarek ne dedi?"

Ömer Ağa'nın her zaman gülen, ateş gibi parlayan gözlerinde garip bir keder var. Etrafına halkalanıyoruz. Çayını, suyunu veriyoruz. Mesele ciddi anlaşılan. Ömer Ağa bir defter ve kalem çıkarıp koyuyor masanın üstüne, başlıyor anlatmaya:

"Dört gün oldu", diyor. "Korkusu canımdan çıkmadı daha. Gecenin bir yarısı, kulağıma "çinnnnn" diye bir ses geldi! Ardın da "nida" mı desem, "vahiy" mi desem..."

"Haşa, haşa... Nidadır Ömer Ağa!"

"Ya Ömer, kalk" demez mi? Bildiğiniz Azrail yahu!

"Biz ne bilelim Ömer Ağa, Azrail ile âşık çelik yoldaşı mıyız?"

"Vallahi elinde tırpanı eksik! "Ömür defterin kapandı, yarın sana biçilen ömrün son günü" dedi. Zehmi öyle ağır ki mübareğin, bağırıyorum, sesim çıkmıyor. Yalvardım yakardım mühlet istedim. "Ömründen kesip sana veren olursa, ömrüne ekleriz", demesin mi? Can havliyle bizim Encila'yı dürtükledim. Ocağına düştüm Encila, dedim. Bana bir haftalık ömür lazım! Çoluk çocuğun yetim kalmasını istemiyorsan, bana kendi ömründen bir haftalık ömür ver. Hiç olmazsa dostlarla helalleşeyim. Ayık olsa vermezdi. Avrada gün yüzü göstermedim ki! Uyku sersemliğiyle:

"Bir haftalık ömrüm sana helal olsun Ömer Ağa!" dedi, kafayı yastığa atıp uyudu.

"Ben de sırt üstü uzanıp biraz rahatlamıştım ki bir nida daha geldi: "Avradına dua et Ömer Ağa! Bir hafta sonra görüşürüz!"

Gözüme uyku girmedi. Sabah gün doğarken yine dürtükleye dürtükleye uyanırdım Encila'yı. İte atsan yemez dediğim avrat, gözüme bir güzel göründü ki... Telaşla anlattım. Ama gece olup bitenleri hatırlamıyor Encila. "Kalk!" dedim. "Senin verdiğin bir haftalık ömür tükenmeden hısım akrabadan, konu komşudan biraz ödünç ömür toplayalım."

Başıma gelenlere kimseyi inandıramıyorum arkadaş! Meğer akrabalar muhan-net imiş. Konu komşu dersin hak getire. Kimi: "Al, üç gün ömür benden!" kimi de: "Bir gün de benden yana yaşa, helal hoş olsun!" dedi. Uzatmayayım, on beş güne tamamladım. Ödünç aldığım ömürleri de aha bu deftere yazıyorum. Can tatlı erenler! Azrail yanılıp bir gün evvel gelse gösteririm hiç olmazsa! Akrabalar hiç inanmadı, sağ olsun konu komşudan üç beş gün ömür alıp yazdım deftere. İki üç gündür yataktan çıkamıyordum.

"Eee Ömer Ağa?"

"Başıma geleni duymuşlar. Dün akşam komşumuz Mustafa Efendi ile karısı geldi. Olup bitenleri bir bir anlattım. Mustafa Efendi güngörmüş adam:

"Bire Ömer Ağa", dedi, "Kâbus görmüşsün yahu! Arı sudan abdest alıp iki rekât da şükür namazı kılsan, geçip giderdi."

"Mustafa Efendi, bildiğin gibi değil." dedim. Vallahi ömür defterim dürülmüş, gelen Azrail idi! Konu komşudan topladığım iki haftalık ömrüm var, şimdi ödünç ömürle yaşıyorum!

"İnanma bunlara Ömer Ağa!" dedi. "Al, benim kalan ömrümün de yarısı senin olsun!

Fadime Hanım'ın pek gönlü olmadı ama:

"Lafı mı olur Ömer Ağa!" dedi. "Komşuluk öldü mü?"

Mustafa Efendi mahallenin aksakalı. Kendi kendime dedim ki: Ulan bunun olsa olsa dört sene ömrü olur, yarısını bağışladığı için yazdım deftere iki sene-lik ömür daha... Kendi kendime seviniyorum, zaten on beş günlük ömrüm var, en azından iki sene de Mustafa Efendi'nin geride kalan ömrünü eklesen, eder sana iki yıl on beş gün...

"Helal olsun Mustafa Efendi'ye..."

"Baba oğula vermez vallahi!"

"Ama dün sabah namazından evvel bizim evde küçük kıyamet koştı. Bir çatırtı, bir patırtı, bir şingirtı. Sanırsın sırça saray yıkılıyor... Dedim herhâlde Azrail bacadan girdi..."

"Azrail mi geldi yine Ömer Ağa?"

"Ne Azrail'i yeğenim! Azrail gelse bundan iyiydi!"

"Kimmiş gelen?"

“Bizim Mustafa Efendi'nin karısı... Baktım ki bizim evin çevresinde bir kalabalık, kadınlar ağlaşıyor... Fadime Hanım'ı zapt edemiyorlar. Eline geçen taşı bizim evin pencerelerine fırlatıyor. Pencerelerde ne kadar cam varsa paramparça olup evin içine döküldü. Kadın saçını yolup yüzünü yırtarak bağırıyor:

“Geberesice koca domuz! Mustafa Efendi'nin ömrünün hayrını görme! Allah belanı versin senin! Senin yüzünden ecelinden evvel öldü eşim!”

“Ben nerden bileyim erenler! Meğer Mustafa Efendi'nin dört günlük ömrü varmış! Adamcağız olanca ömrünün yarısını bana bağışlayınca, iki gün sonra öldü!”

Veresiye ömür alıp kaydettiği “ödünç ömür defteri”ni açtı Ömer Ağa:

“Dost dediğin kara günde belli olur.” dedi. “Şimdi benim on yedi günlük ömrüm var. Allah rızası için gönlünüzden ne koparsa, üçer, beşer gün ödünç ömür bağışlayın!”

Yarım Evliya'dan başka kimseden ses çıkmıyor:

“Bizim avradın kalan ömrü senin olsun Ömer Ağa!”